

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. Гуманізація і гуманітаризація освіти / С. Гончаренко, Ю. Мальований // Шлях освіти. – 2001. – №2. – С.2–6.
2. Піддячий В. М. Аксиологічні основи розвитку громадянської компетентності майбутнього педагога / В. М. Піддячий // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Пед. науки. – 2018. – Вип. 1-2 (54–55). – С. 15–21.
3. Піддячий В. М. Сутність і зміст громадянської компетентності майбутнього педагога / В.М. Піддячий // Молодь і ринок. – 2017. – № 7 (150). – С. 76–82.
4. Піддячий М. І. Досвід соціально-професійної орієнтації учнів / М.І. Піддячий // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2012. – Вип. 12. – С. 125–129.
5. Піддячий М. І. Компетентнісний підхід в умовах профільного навчання: соціально-професійне спрямування. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч.1 / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), О.І.Ляшенко (заст. голови) та ін.] – К.: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. – 370 с. – С. 249–256.
6. Піддячий М. І. Навчально-виховний комплект старшокласників: соціально-професійна орієнтація / М. І. Піддячий // Проблеми сучасного підручника. – 2015. – Вип. 15(2). – С. 141–149.
7. Піддячий М. І. Навчально-виховний процес профільної школи: соціально-професійне спрямування / М. І. Піддячий // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2014. – Вип. 17. – С. 98–105.

*Піддячий Микола Іванович,
доктор педагогічних наук, професор
(м. Київ)*

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ПРАЦЯ ЯК ОСНОВА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Гуманізація освіти є одним із принципів, який характеризує спрямованість її розвитку, відображаючи на певних етапах поступу рівень гуманності стосунків у суспільстві. Процес гуманізації освіти передбачає системну розбудову взаємостосунків у демократичному просторі на основі цілісного бачення картини світу.

Природа і сутність людини. Розвиток людини є вічною проблемою, оскільки в процесі еволюції відбувається зміна станів природного, особистісного та суспільного характеру. В результаті цього процесу виявляються нові завдання у забезпеченні поступу людини та громадянського суспільства. Оскільки на ряду з прогнозованими змінами в природі та людині відбуваються й не прогнозовані то й структурування завдань, які потрібно вирішувати, знаходяться у вимірі буття соціуму, впливу людини на природу, способів пізнання людиною світу та себе в умовах мінливого життєвого простору та нестабільного природного середовища.

Людина будучи приналежною двом просторам – природному та соціальному має неповторну (індивідуальну) духовну, фізичну та інтелектуальну складові, які в особистісному життєвому просторі являється частиною соціального світу. Разом з тим, вона може благополучно існувати лише в гармонії з природою, цілісно розглядаючись в космічному, біологічному, психічному, соціальному, культурному та цивілізаційному вимірах. У цьому контексті, на сучасному етапі розвитку перед суспільством постає завдання створення світу культури та цивілізації шляхом проектування нової реальності, яка

забезпечуватиме поступ особистісного і суспільного характеру в умовах конкурентного швидкозмінного середовища глобалізованого простору. Зазначимо, що процес проектування та системного коригування поліваріантних концепцій розвитку особистості в гармонії з суспільством та природою ускладнюється устроєм внутрішнього світу людини, структуруванням суспільства з певними характерними для них відносинами та сукупностями зв'язків форм природи. Відповіді на зазначені проблеми та необхідність проектування, реалізації й періодичного коригування життєвої та трудової траєкторії потрібно вирішувати людству в процесі еволюції. Це означає, що окреслений напрям дослідження буде завжди актуальним, оскільки він відноситься до питань розвитку людини, громадянського суспільства, держави та розбудові їх гуманітарної безпеки.

Гуманітарна безпека. Результати праці проявляються у природному, соціальному та державному вимірах. Праця відноситься до питань гуманітарної безпеки, оскільки через її результати відбувається захист: людини, сім'ї, народу; цілей, ідеалів, цінностей і традицій, укладу життя та культури; прав та обов'язків людини; основних свобод. Гуманітарна безпека має кілька вимірів особистісного і суспільного характеру: фізичний і психічний; вільної самоідентифікації; можливостей розвитку та вибору майбутнього. У разі зниження її рівня є загрози: знищення ментальної або культурної ідентичності людей і суспільних груп; переродження культури під впливом великих груп мігрантів, які не сповідують суспільні цінності; реалізації концепцій сталого розвитку та розвитку людського потенціалу.

Загрозою гуманітарній безпеці є відсутність картини майбутнього, а значить нація не працює на майбутнє. Зазначимо, що життя нації спирається на існуючі процеси передачі, правонаступництва та розвитку культурних надбань, які транслуються через суспільну комунікацію нащадкам як пережиті та осмислені цінності, світобачення, задуми [2, с. 268-269]. Спостерігаються деформації і у сприйманні підростаючим поколінням культури праці, оскільки технології нав'язують власні правила параметрів комунікативних процесів [9, с. 5-6]. Ситуація ускладнюється тим, що динаміка суспільних відносин, соціально-економічних та глобалізаційних процесів змушує розробляти нові види праці та формувати їх культуру [10, с. 43].

Для українського суспільства необхідне розроблення державних проектів, а саме обґрунтування сутності завдання щодо реалізації головного пріоритету – виховання української нації. Провідне місце має відводитися ролі національної культури та освіти у формуванні суспільної свідомості українців. Досягнення цієї мети здійснюється у процесі реалізації моделей і підходів до національно-патріотичного і громадянського виховання молоді, розвитку людського капіталу, засвоєння удосконаленого змісту освіти на основі принципів україно-людиноцентризму і культуро-природовідповідності [7, с. 77; 4, с. 78]. Особливе місце у цьому розвиваючому просторі займає фундаментальна і прикладна складові підготовки підростаючого покоління до життя і праці.

Особистість. У означеному контексті, розвиток людини відбувається в процесі самотворення та творення культури. У духовному вимірі він, спрямований на індивідуальний вияв у системі мотивів особистості фундаментальних потреб: 1) ідеальної потреби пізнання у процесі саморозвитку та самотворення; 2) соціальної потреби жити й працювати для людей.

У досягненні цієї мети сучасний навчально-виховний процес має базуватися на усвідомленні себе суб'єктом суспільної взаємодії в результаті чого набуваються вищі життєві цінності та формуються індивідуально-психологічні якості. У такої особистості слід розвивати: «здатність до жертвовності, яка історично пов'язана з існуванням людського суспільства; культуру гідності; високий смисловий поріг, переживаючи за вершинні устремління; культуру, оскільки в ній матеріалізуються вищі духовні цінності; цілісну картину світу як основу її гуманізму. Здійснюється це через освіту, пріоритетом якої є формування: знань і цінностей, що ґрунтуються на наукових знаннях з домінуванням суспільства культурних цінностей де людина найвища цінність; психологічного досвіду; самодостатності; перспективності; творчості (технологічної, художньої, пізнавальної, соціально-комунікативної, духовно-моральної); справедливості у міжособистісних

взаєминах; самоорганізації; індивідуальної соціальної ситуації розвитку; великодушності ...» [1, р. 8-10].

Праця. Фундаментальною основою життєдіяльності людини і функціонування громадянського суспільства є праця. Відповідно на етапах вікового розвитку людини родиною, територіальною громадою та суспільними інституціями мають створюватися умови щоб праця в її поступі ставала свідомою та цілеспрямованою. Результатом праці людини має бути створення соціально значущих матеріальних і духовних цінностей, необхідних для задоволення потреб особистості, територіальної громади й суспільства.

Разом з тим, праця є основною формою життєдіяльності як окремої людини, так і суспільства. Вона виступає провідним фактором соціогенезу, а значить як процесу історичного та еволюційного виникнення і формування людського суспільства, так і його класового структурування [12, с. 46]. В особистісному вимірі праця є засобом: самовираження та самоствердження; реалізації інтелектуального та творчого потенціалу; формування психологічного досвіду; розвитку почуття моральної гідності ... [11, с. 34,].

У процесі підготовки до праці на етапах вікового розвитку особистості забезпечується поступ, через суб'єктів взаємодії, від самообслуговування до створення продукту праці, результати якої перерозподіляються суспільству через відповідні суспільні інституції. Процес підготовки людини до праці характеризується її розвитком від рівня самозабезпечення до особистого вкладу в формування валового внутрішнього продукту (ВВП). Зазначимо, що на історично сформованому культурологічному підґрунті відбувається неперервний процес формування гармонізованої особистості, територіальної громади й суспільства в нових умовах взаємодії, спрямованих як на забезпечення розвитку особистості, так і на розбудову та розвиток ринку праці.

Освітні моделі й системи. Розробляючи зміст національної освіти потрібно ретельніше вивчати міжнародні освітні проекти, моделі й системи. Вибір навіть окремих освітніх складових з міжнародної практики та їх трансформація в українське освітнє середовище має відбуватися як на основі їх ефективності в міжнародному освітньому просторі даного етапу розвитку, так і на підґрунті освітньої, суспільної і соціально-економічної політики держави базованій на тенденціях розвитку в Україні та світі.

Через аналіз історично сформованих просвітницьких процесів необхідно трансформувати в майбутні навчально-виховні моделі і системи кращі здобутки української і світової психопедагогіки, переглянувши основні освітні складові з метою коригування на новій культурологічній базі [3, с. 17]. В умовах систематизованого полікультурного простору такий підхід забезпечує поступ до нового рівня духовного, суспільного та соціально-економічного розвитку. Рівень же задоволення потреб особистості й суспільства перебуває в прямій залежності від соціально-професійного спрямованого змісту освіти, динаміки розвитку навчальних досягнень особистості на певних вікових етапах, стану ринку праці та ефективності використання наявних трудових ресурсів [5, с. 144; 6, с. 102].

Свідомість, єднання та патріотизм. На організацію процесу підготовки особистості до життя і праці та забезпечення їх згармонізованості й продуктивності впливатиме конкуренція у всіх сферах життєдіяльності людини. В умовах конкуренції важливо системно розвивати в свідомості молодого покоління почуття патріотизму, а також формувати вміння вибудовувати взаємовідносини на сформованій культурологічній базі, стимулюючи процес національного єднання. У молоді маємо сформувати цінності необхідні для консолідації суспільства, вміння виокремлювати та відстоювати національні інтереси у всіх сферах життєдіяльності людини та суспільства. Події, які розгортаються в Україні стимулюють такий підхід, оскільки він забезпечує на першому етапі шлях до виживання суспільства і держави в екстремальних умовах, а на наступних є підґрунтям для динамічного розвитку.

Продукування національних інтересів у процесі тісної міжнародної співпраці та їх захист на етапі загострення конкуренції з країнами світового співтовариства мають стати предметом особливої уваги фахівців, які проектують умови розвитку особистості та суспільства, забезпечуючи поступ держави.

Психологічний досвід. Забезпечити гармонізований поступ суспільства та динаміку розвитку держави можуть фахівці з багатограним психологічним досвідом, який відповідає галузевим запитам на основі розроблених критеріїв. В інтеграційному ж процесі різновекторність життєвого простору людини формує її рівень психологічного досвіду, який у побудові особистісної траєкторії має аналізуватися та структурується за якісними і ціннісними ознаками. Безперервність цього процесу забезпечує динаміку розвитку психологічної сфери особистості на всіх етапах вікового розвитку (онтогенезу). У зв'язку з цим, особливого значення в процесі становлення особистості набуває забезпечення єдності соціального і природного, загального й індивідуального, прав і обов'язків, регламентації і творчості, знань і практики... [8, р. 101]. Забезпечення успішності цього процесу відбувається через розробку та впровадження в практику безперервної освіти навчально-виховних систем, які у процесі життя людини разом із формуванням якостей успішного засвоєння здобутих знань, створюватимуть умови для системного їх використання в практичній діяльності на побутовому, професійному та соціальному рівнях, що стимулює вмотивованість особистості до розвитку протягом життя.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Особистість у контексті орієнтирів розвивального виховання // Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 1 / упоряд. О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін. – Рівне : РДГУ, 2015. – 288 с.
2. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці / О. С. Власюк. – К. : НІСД, 2016. – 528 с.
3. Піддячий В. Аксиологічні основи розвитку громадянської компетентності майбутнього педагога / В. Піддячий // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2018. – Вип. 1-2.
4. Піддячий В. Сутність і зміст громадянської компетентності майбутнього педагога / В. Піддячий // Молодь і ринок. – 2017. – Вип. 7 (150).
5. Піддячий М. І. Навчально-виховний комплект старшокласників: соціально-професійна орієнтація / М. І. Піддячий // [Проблеми сучасного підручника](#). – 2015. - Вип. 15(2).
6. Піддячий М. І. Навчально-виховний процес профільної школи: соціально-професійне спрямування / М. І. Піддячий // [Педагогічна освіта: теорія і практика](#). – 2014. – Вип. 17.
7. Піддячий М. І. Освіта і наука України : соціально-трудова молодь / Микола Іванович Піддячий. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – 2017. – №13.
8. Піддячий М. І. Соціально-професійний розвиток старшокласників: праця як основа життєдіяльності та поступу / Микола Іванович Піддячий. // Технології інтеграції змісту освіти: зб. наук. праць всеукраїнського круглого столу, 12 березня 2018 р., Полтава. – 2018. – №10.
9. Туташинський В.І. Трудове навчання (технічні види праці) : підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закл. / Туташинський В.І. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2017. – 112 с.
10. Туташинський Василь. Новий зміст предмета «Технології». Технології: Нові навчальні програми для 10–11 класів закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту, профільний рівень); Методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України. – К.: – УОВЦ "Оріон", 2018.
11. Юрженко В.В. Природовідповідні синергетичні основи формування змісту освіти: фракталізація структури інформаційних ресурсів / Володимир Васильович Юрженко // Педагогічний альманах: збірник наукових праць. – Херсон, КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017.– № 33.
12. Юрженко В.В. Синергетичний аспект проблеми вікової моделі, або антиномія інтеграції і диференціації освітнього процесу / Володимир Васильович Юрженко // Педагогічний альманах: збірник наукових праць. – Херсон, КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017.– № 34.